

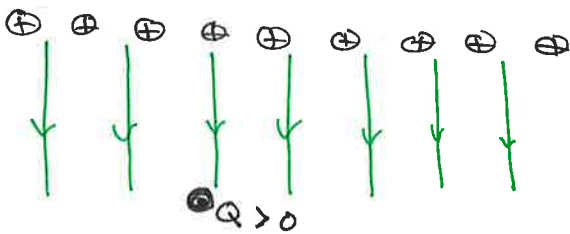
Sähkö- ja magneettikentät

- kokeeseen :
  - osattava selittää/piirtää varauksen/virran synnyttämä sähkökenttä/magneettikenttä (lakimoteliina)
    - mistä kenttäviivat alkavat/päättyvät
    - minne kenttäviivat osoittavat
    - oleelliset kvalitatiiviset piirteet
  - yhteys sähkö- ja magneettikentillä koordinaatistovalintaan

Luentodemoja :

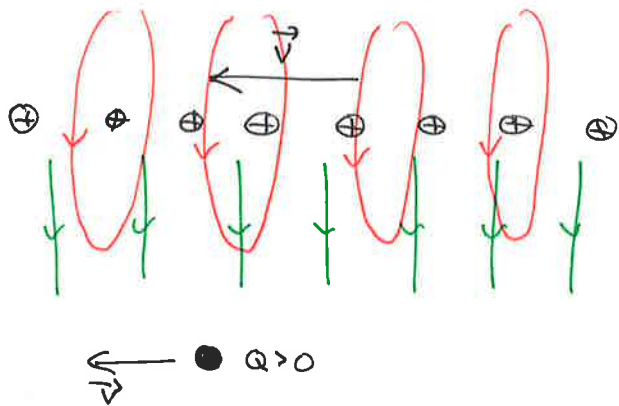
- + kompassi
- + kompassi + virtajohdin
- + alumiiniputki + magneetti
- + viivoitin + paperinpalat
- + magneetti + sähkömagneetti

Sähkömagneettinen kenttä

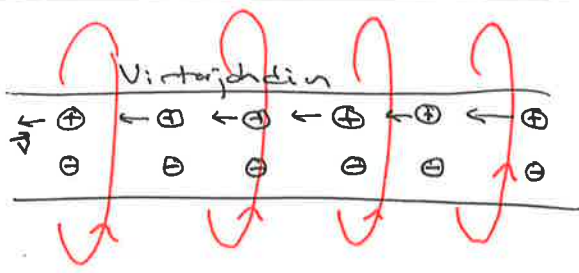
(miltä näköinen kenttä $\vec{E}$?
mistä alkaa, minne loppuu,
mitä on ole piirtänyt?)

Sama mutta tarkasteltuna liikuvasta koordinaatistosta

- millainen kenttä $\vec{E}$?
- mitä $\vec{B}$?
- miten testivarauksen q kokema voima eroaa y.o. tapauksesta?
- ontko meillä ongelma?

• Sähkö- ja magneettikentät ovat yhden ja saman (sähkömagneettisen) kentän ilmenemismuotoja.

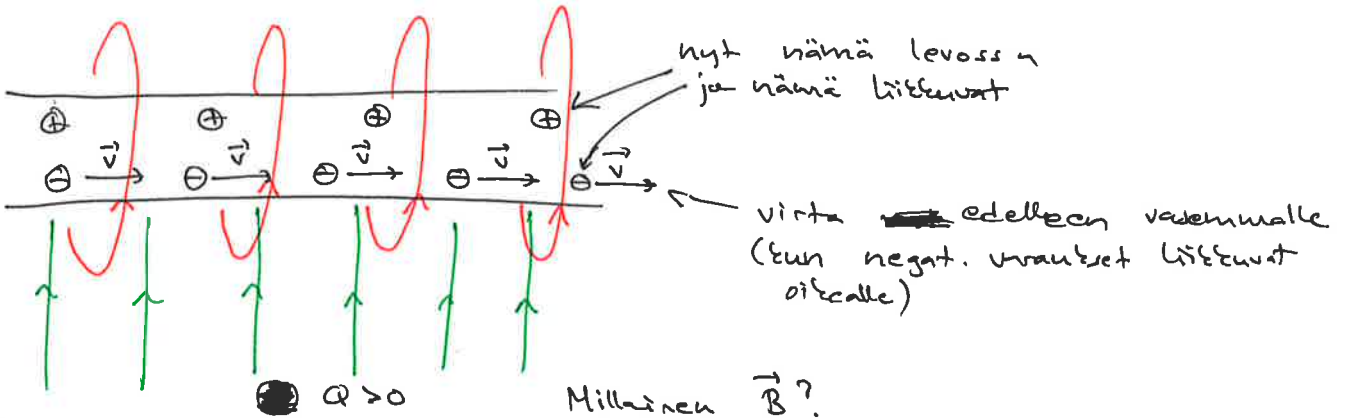
Kokonaisvarauskheys $\rho = 0$

Millainen $\vec{B}$?

Mitä voimat kohdittavat testivaraukseen?

Eritä koordinaatistossa jossa testivaraus alkuun levossa?
 (huom. yo $\oplus$ -varauksilla yksinertaisuuden vuoksi sama nopeus $\vec{v}$)

Millainen $\vec{B}$?

Nyt testivaraus pitkälläan, millaiset voimat siihen vaikuttavat?

Millainen $\vec{E}$? Mistä se syntyy?

Mitä on nyt kokonaisvarauskheys?

Sähkömagneettinen säteily

Maxwellin yhtälöt tyhjiössä (ei varauksia tai sähkövirtoja)

$$\left\{ \begin{array}{l} \oint_{\mathcal{A}} \vec{E} \cdot d\vec{A} = 0 \\ \oint_{\mathcal{A}} \vec{B} \cdot d\vec{A} = 0 \\ \oint_{\mathcal{L}} \vec{E} \cdot d\vec{l} = - \frac{d}{dt} \int_{\mathcal{A}} \vec{B} \cdot d\vec{A} \\ \oint_{\mathcal{L}} \vec{B} \cdot d\vec{l} = \mu_0 \epsilon_0 \frac{d}{dt} \int_{\mathcal{A}} \vec{E} \cdot d\vec{A} \end{array} \right.$$

Faradayn laki Maxwell-Ampere'n laki

Maxwellin yhtälöt sallivat rattaamisen, jossa sähkö- ja magneettikentät synnyttävät toinen toisiaan $\Rightarrow$ sähkömagneettinen aalto.

Voidaan osoittaa että esimerkiksi tasoaaltoyritte toteuttaa Maxwellin yhtälöt:

$$\left\{ \begin{array}{l} \vec{E}(x, y, z) = E_0 \sin\left(\frac{2\pi x}{\lambda} - \frac{2\pi t}{T}\right) \hat{y} = E(x, t) \hat{y} \\ \vec{B}(x, y, z) = B_0 \sin\left(\frac{2\pi x}{\lambda} - \frac{2\pi t}{T}\right) \hat{z} = B(x, t) \hat{z} \end{array} \right.$$

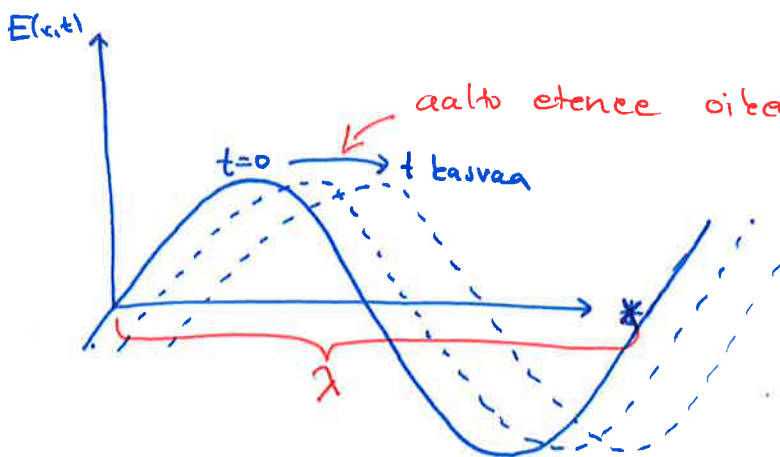
Väriheilyn amplitudi.

Voidaan osoittaa

rauaehto $\frac{E_0}{B_0} = \frac{1}{\sqrt{\mu_0 \epsilon_0}}$

eivät riipu y, z-koordinaateista $\rightarrow$ taso aalto

taajuus f
aallonpituus λ

aalto etenee oikealle kun aika t kasvaa
Aalto etenee aallonpituutensa λ verran ajassa $T = 1/f$.

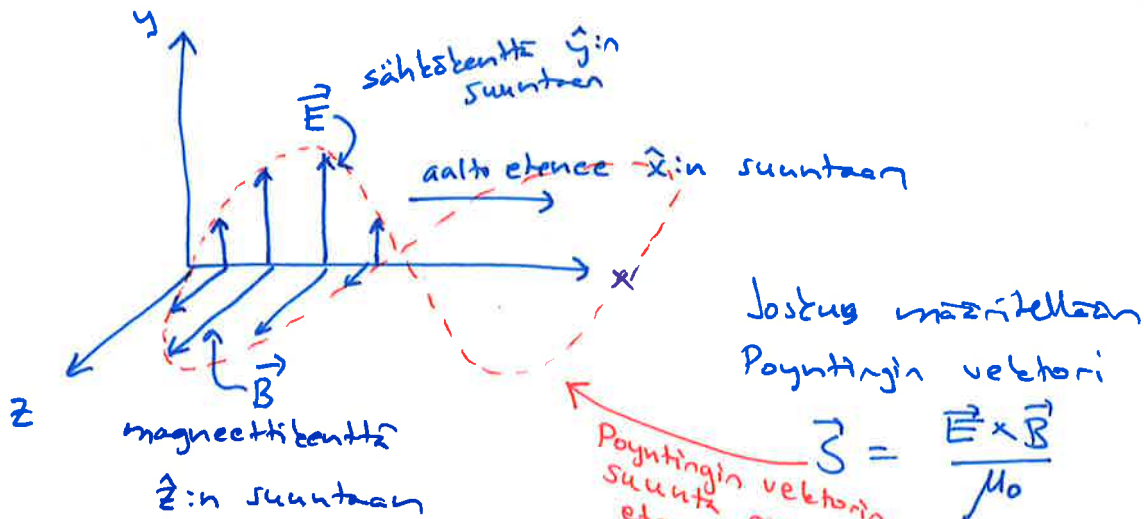
$\Rightarrow$ aallon etenemisnopeus

$$v = \frac{\lambda}{T} = \lambda \cdot f$$

Pittällinen laatu... Sähkömagneettien aallon etenemisnopeus

$$v = \frac{1}{\sqrt{\mu_0 \epsilon_0}} = c = \text{valon nopeus}$$

Huomaa: yrittäen aalto etenee positiivisen x-akselin suuntaan mutta sähkökenttä osoittaa suuntaan $\hat{y}$:

$$\vec{S} = \frac{\vec{E} \times \vec{B}}{\mu_0}$$

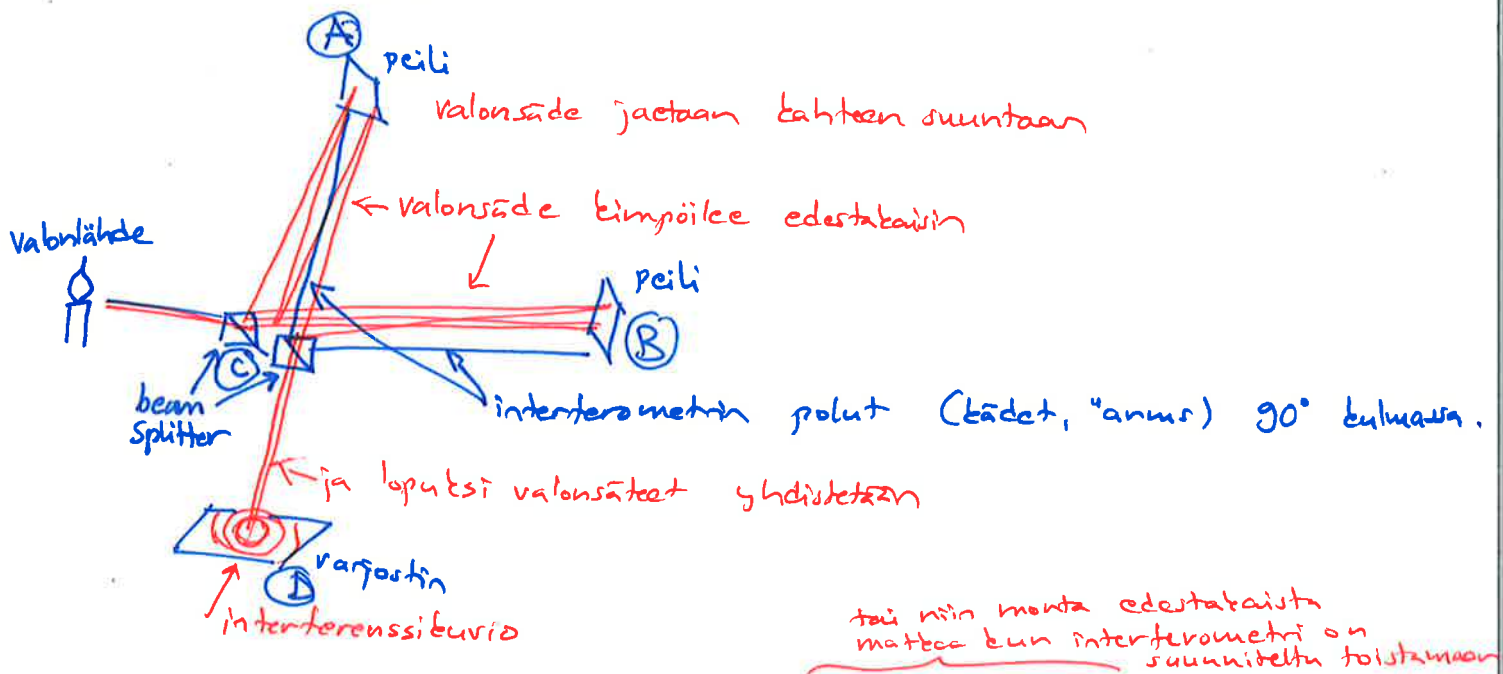
Poyntingin vektorin suunta on säteilyn etenemissuunta. Sen suuruus on säteilyn teho pinta-alayksikköä kohti.

Lisää huomioita:

- $\vec{E}$:n suunta kertoo säteilyn polarisaatiosuunnan
- $\vec{E}$ ja $\vec{B}$ samassa vaiheessa, eli molemmat saavuttavat maksimin samassa ajassa ja paikassa.

Michelson - Morley interferometrikoe

Michelsonin interferometri

Jos valonsäteelle kuluu polulla $C \rightarrow A \rightarrow C \rightarrow A \rightarrow C \rightarrow D$
 eri aika kuin polulla $C \rightarrow B \rightarrow C \rightarrow B \rightarrow C \rightarrow D$,
 saapuvat valonsäteet varjostimelle D eri vaiheessa.

Vaihe-ero määrää millainen interferenssikuvio varjostimella
 nähdään $\rightarrow$ Interferenssikuvioista voidaan päätellä
 polulla $C \rightarrow A$ ja $C \rightarrow B$ kuluva aika-ero.

Aika-ero voi syntyä ^{tai muuttua} jos

- aalto (valonsäde) etenee eri nopeuksilla eri suuntiin (Michelson-Morleyn koe)
- interferometrin "käsien" pituudet muuttuvat (LIGO, gravitaatioaallot)